

Vakıflar Umum Müdürlüğüne bağlı Türk Yazı Sanatları Halıcılar Müzesi'nde bulunan bu nüshanın hususiyetleri ve bazı bölümlerinden örnekler makalenin konusunu teşkil etmektedir.

David S. Thomas, *Yusuf Akçura and the Intellectual Origins of «Üç Tarz-ı Siyaset»*, (Yusuf Akçura ve «Üç Tarz-ı Siyaset» in fikir kaynakları), (s. 127-140). «Üç Tarz-ı Siyaset» adlı eseriyle yakından tanıdığımız Yusuf Akçura Türk milliyetçiliğinin ilk temsilcilerinden biri sayılırsa da kendisinde bu fikirlerin ne şekilde geliştiği hususu fazla aydınlığa kavuşmuş değildir. Makale Akçura'nın bilimsel eğitim gördüğü yılları ihtiva etmekle dolaylı yünden «Üç Tarz-ı Siyaset» in ilk bilgi kaynaklarını da ortaya çıkarmak gayesini taşımaktadır.

Derginin sonunda da 1978 yılında aramızdan ebediyen ayrılan değerli Türkologlar Ali Nihad Tarlan, Ağâh Sırrı Levend, Turgut Günay ve İbrahim Olgun'un kısa hayat hikâyeleri ile ilk ikisinin fotoğrafları yer almaktadır.

Prof. Şinasi Tekin'i bir dizi faksimile yayından sonra Birleşik Amerika'da *Journal of Turkish Studies* gibi önemli bir de dergi çıkarmak suretiyle Türkoloji alanındaki büyük çabalarından dolayı kutlamak ve kendisinin başarısını, dergisinin devamını dilemek hepimiz için bir borçtur.

Erol Aköğretmen

Hans-Peter Laqueur, *Zur kulturgeschichtlichen Stellung des türkischen Ringkampfes einst und jetzt*. (Türk Güreşinin Kültür Tarihindeki yerinin Dünü ve Bugünü) Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, Bern, Cirencester/U.K. 1979 (Europäische Hochschulschriften: Reihe 35, Sport und Kultur) s. 146.

Hans-Peter Laqueur'ün Prof. Dr. H. J. Kissling'in (München) yanında yapmış olduğu bu doktora çalışması, kendisinin de ifade ettiği gibi bir spor tarihi karakteri ve amacı taşımamaktadır. Çalışma daha çok bir spor türü olarak güreşçiliğin şahsında, Osmanlı-Türk kültürü ve cemiyeti içinde sporun rolünü göstermeğe çalışmakta ve Osmanlı İmparatorluğunda sporcuların «Tekkelere» mümasil (Güreşçiler Tekkesi) bir yapı içinde organize edilmiş olmalarına özellikle değinmek ve bu olguyu belgelemek istemektedir. (s. 59-90) Çalışma Başbakanlık ve Topkapı Sarayı Arşivle-

rindeki belgelerle takviye edilmiş bulunmaktadır. XV. Yüzyılda vesikalayla tevsik ve tesbit edilmeye başlanan Güreşçiler Tekkeleri İmparatorluğun çeşitli yerlerinde, fakat özellikle Edirne, İstanbul, Manisa, Bursa ve Üsküp gibi merkezlerde faaliyet göstermekteydiler. Güreşçiler Tekkeleri, sporcuların «Tekke» adının yaptığı çağrışıma uygun olarak dinî bir karakterde organize edilip edilmemiş oldukları sorusunu ortaya atmaktadır. Edirne'deki Güreşçiler Tekkesi vakfiyesinde (H. 1166) Vakıf mütevellisinin Güreşçiler Şeyhi'nin kendisi olarak gösterilmiş bulunması ve bazı müelliflerin bu tekkedeki güreşçilerden «Mürit» olarak bahsetmeleri, dolayısıyla «Şeyh» ve «Mürit» gibi bazı ıstılahların kullanılmakta olduğu, güreşçilerin Tekkelerde görülen dinî organizasyona mümasil bir yapı içinde örgütlenmiş olabilecekleri yargısına kuvvet katmaktadır. Bu yargı bazı modern incelemelerde, Güreşçiler Şeyhinin «Spor Kulübü Başkanı», güreşçilerin de «Sporcular» gibi tamamen laik bir yorumla tesmiye edilmekte olmalarıyla ters düşmektedir. Güreşçiler Tekkeleri için «Tekke organizasyonu ve hiyerarşisi» içinde, güreşçilerin bilgi, maharet ve başarılarına göre şekil bulan bir kademeleşmenin var olabileceği yazarın da ifade ettiği gibi, bu gün için —belgelerin kifayetsizliği karşısında— «hypothes»den öteye gitmeyen bir iddia olmakla beraber; «Okçular Tekkesinde» görülen, okçuların yetenek ve başarılarına göre, oku attıkları mesafenin esas alınmasına dayanan —900 ler, 1000 ler 1100 ler gibi— bir hiyerarşi teessüsünün var olduğunun tevsiki, Güreşçiler Tekkesinde de aynı şekilde bir bilgi ve maharete dayanan hiyerarşinin mevcut olabileceği varsayımını makûl kılmaktadır. Bu konuya herhalde ileride bulunacak yeni vesikalar kesin bir açıklık getirebilecektir. Şimdilik Tarikat Tekkelerinde kullanılan ıstılahların bir spor kulübü olarak Güreşçiler (veya Okçular) Tekkelerinde de kullanılmakta olduğuna dikkati çekmek, konuyu yeni yorumlara müsait bir hale getirmektedir.

Güreşçiler Tekkelerinin gelir kaynaklarını, kendilerine tahsis edilen «Vakıf» mallarının teşkil etmekte olduğu çalışmada bilinen belgeleriyle işlenmiş bulunmaktadır. «Lonca» teşkilâtı içinde de yerini bulan güreşçilerin —Okçuların aksine— Osmanlı toplumunda Ortaçağların kendine has toplumsal seviyeleşmesi dahilinde «havâssa» ait bir mertebede olmadığı —diğer bir deyişle güreşin kibar sporu olmadığı— gösterilmiş olması ise ilgi çekici bir tez olarak karşımıza çıkmaktadır. (s. 95-101) Türk güreşinin —Halk Edebiyatı gibi— yaygınlığıyla dengeli olarak toplumun üst tabakalarında da itibar bulması, daha çok uyanan millî hislerin politik olarak da programlaşmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan yazarın teşhisine iştirak etmemeğe imkân yoktur : Türk güreşi ancak Cumhuriyet dönemiyle beraber tam anlamıyla itibarlı ve millî bir spor

haline gelebilmiştir. Bu durumda Padişah olarak Abdülaziz'in pehlivanlığına, güreş sporunun imparatorluk devrindeki yaygınlığının ve itibarının teyidi değil, ancak kaideyi bozmayan bir istisnası olarak bakmak gerekmektedir. Tıpkı aynı Padişahın «Horoz Güreşi» merakının ne havâsın zevkine ne de bu sporun memleketteki yaygınlığına ve rağbet gördüğüne işaret etmediği gibi.

Güreşçilerin coğrafi menşei hakkındaki incelemede yazarın belgelere dayanarak vardığı netice, günümüzde olduğu gibi imparatorluk devrinde de özellikle Sivas, Yozgat, Tokat, Amasya, Çorum, Kastamonu gibi vilâyetlerin güreşçi yetiştirmekte ön sıralarda yer aldıkları hususudur. (s. 90-94) İmparatorluk döneminde güreşçilerin % 80 e varan bir oranda bugünkü Türkiye sınırları içinde kalan bölgelerden çıkmış olmalarının tesbiti yanında, Balkanlardan özellikle Doğu Bulgaristandan —Deli Orman'dan— en iyi güreşçilerin yetiştiğine dair olan yaygın inanışın ve beklentinin aksine, XIX. yüzyılın ikinci yarısına ait incelenen listelerde bu mintikalardan gelen güreşçilere pek fazla raslanmamaktadır. Bunda herhalde bu bölgelerde hüküm süren siyasî çatışma ve huzursuzlukların önemli etkisi olsa gerektir.

«Cazgır» dualarına geniş örnekleriyle yer verilen (s. 105-127) ve bu duaların şekil ve muhteviyatının da incelendiği (s. 24-41) çalışmada, ayrıca «Yağlı Güreş» ile ilgili bütün yayınlar bir arada gösterilmiş bulunmaktadır. (s. 136-139) Yazarın Türk güreşçiliğinin geleceği hakkındaki görüş ve temennileri ise ilgi çekici ve değerlidir. Ananevî yapısı içinde Türk güreşinin gelişmekte olan modern bir toplumun şartlarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir şekilde yenilenmesi, yaşaması ve revac bulması, ne «turist folklorü» mesabesi içinde «müzelik bir spor» olarak telâkki edilmesiyle ne de Türk güreşinin «bürokratik» mevzuâtta «boğulmasına» sebep olabilecek bir şekilde idarî teşkilâtlanmasıyla gerçekleşebilecektir. Ananevî Türk güreşinin bugünkü toplumunda yaşayabilecek bir şekilde reforme edilmesi, güreşin «konservatif» bünyesi içinde korunmasına gerekli olan özelliklerinin tesbiti, aslı vasıf ve manâsını kaybetmiş, yabancılaşmış unsurlardan ayıklanması ile mümkün olacaktır ve bu ise ancak mes'elenin şuuruna varmış olan ve ruhuna nüfuz edebilenler tarafından yürütülebilecek bir iştir. Türk yağlı güreşi ne turistik gösteri unsuru ne de herhangi bir modern spor dalı olarak kabul edilmeli, bilâkis kadim ananesi içinde modern bir toplumun ihtiyaçlarına uygunluk gösteren, fakat buna rağmen aslı karakter ve yapısını kaybetmeden gelecek nesillere intikal edebilecek bir spor dalı olarak değer ve yorum bulmalıdır.

Yabancı dilde yayınlanmış Türk Güreşi ile ilgili ilk doktora çalışması

olan bu eserin bütünü itibariyle özellikle yabancı ilgililer ve okurlar için önde gelen bir kaynak olarak değerini uzun zamanlar muhafaza edeceğine inanmaktayız.

Kemal Beydilli

Francis W. Carter (ed.), *An Historical Geography of the Balkans*, Academic Press (London), 1977, XXVI 599 sayfa.

Londra Üniversitesi'nin University College ve School of Slavonic Studies'inde coğrafya profesörü (ve 1972 yılında yayınlanan *Dubrovnik (Ragusa): A Classic City-State*'in yazarı) Dr. Francis W. Carter'in yönetiminde çeşitli ülkelerin tarihçi, coğrafyacı, arkeolog ve sosyologlarının bir araya getirildiği, ülkelerarası ortak çalışmaya örnek bir eser: Balkanların çeşitli bölge ve milletlerinin tarihi coğrafyası.

Carter'in Giriş bölümünde (s. 1-24) belirttiği üzere Balkanlar, bölge olarak günümüz devletlerinden Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Türkiye'nin Trakya'sıyla sınırlanıyor. Zaman bakımından da prehistoryaya uzanıyor.

Tarihî coğrafya, geçmişin coğrafyalarını incelemek, zaman içinde coğrafya değişikliklerini aydınlatmak olduğuna göre, Dr. Carter'in böyle bir çalışmada coğrafyacıları önde tutması doğaldır. Tarihçi, coğrafyacı'nın yöntemlerini, coğrafyacı da tarihin araçlarını kullandıkları sürece istenilen hedefe ulaşmak zor değildir. Ancak, Avrupa'da gelişen tarihi coğrafya çalışmaları ülkemizde istenilen düzeye gelmemiştir. Gerçi, belirli bir bölge üzerinde yoğunlaşan tarih araştırmalarının sayısı bir hayli artmıştır, ama Carter'in özlediği tarihi coğrafya halâ sahibini beklemektedir. Belki de toprak, tarihçilerin gözünde, üzerinde sadece olayların geçtiği bir sahne gibi görülmüş, ünlü tarihçi F. Braudel'in sergilediği gibi, coğrafya çizgileri, suskunluklar, tekrarlanan hareketler, adeta unutulmuştur.

Carter, batı Balkanlarda (bugünkü Yugoslavya'da) Osmanlı görünüşünü şöyle özetlemekte: «Türk egemenliğindeki batı Balkanların tarihinin en büyük problemlerinden biri, kentlerin ve kent ekonomisinin oynadığı roldür. Bilgiler vardır, ancak yorumlamalar farklı. Kaynak materyal temelde iki tür olarak gösterilebilir: çağdaş seyyahların değerlendirmeleri, coğrafi betimlemeler; ve pek çoğu henüz incelenmemiş sayısız türk arşiv malzemesi. Bundan da öte, kentteki gelişmeleri (minâre sayısı,